

9η ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΗ ΕΚΠΟΜΠΗ «Ψαλμός, Ἐκκλησίας Φωνή»

τοῦ Τομέα Ψαλμικῆς Τέχνης καὶ Μουσικολογίας τῆς Ἀ.Θ.Σ. Βόλου.

στὸν Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ στὴν ΟΡ.ΜΑ. τῆς Ἰ.Μ.Δημητριάδου

Ἐπιμέλεια: ΚΩΝ/ΝΟΣ ΧΑΡΙΛ. ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΣ

ΘΕΜΑ ΕΚΠΟΜΠΗΣ:

Ἡ σύγχρονη Ψαλμικὴ Τέχνη συνοδικοποροῦσα στὴν ἐσχατολογικὴ πορεία τῆς Ἐκκλησίας

Σάββατο, 28 Φεβρουαρίου 2015

ΣΗΜΑ ΕΝΑΡΞΕΩΣ - ΤΕΛΟΥΣ ΕΚΠΟΜΠΗΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΕΚΠΟΜΠΗΣ	«Ψαλμός, Ἐκκλησίας Φωνή» (Ὁσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, Περὶ Ψαλμοῦ [De psalmo])
ΥΠΟΤΙΤΛΟΣ ΕΚΠΟΜΠΗΣ	Ἀγιογραφικὲς καὶ Πατερικὲς Θεολογήσεις γιὰ τὴν Ἱερὰ Ψαλμωδία.
ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΚΠΟΜΠΗΣ	Μία παραγωγή τοῦ Τομέα Ψαλμικῆς Τέχνης καὶ Μουσικολογίας τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου.
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΚΠΟΜΠΗΣ	Παρουσιάζει ὁ Διευθυντὴς τοῦ Τομέα Κων/νος Καραγκούνης, Ἐπίκουρος Καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.
ΣΥΜΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	Συμπαρουσίαση: Ἀριάδνη Τσαλούχου, Ψυχολόγος.

Α' ΜΕΡΟΣ

ΠΡΟΦΩΝΗΣΗ ΕΚΠΟΜΠΗΣ

Ἀγαπητοὶ ἀκροατές, χαίρετε! **Γειά σας.**

Κάθε ἐβδομάδα, αὐτὴν τὴν ἡμέρα καὶ ὥρα ἀκοῦτε τὴν ἐκπομπή, «Ψαλμός, Ἐκκλησίας Φωνή», ἀφιερωμένη στὴν Ἱερὰ Ψαλμωδία τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Μπορεῖτε νὰ ἀφήνετε τὰ μηνύματά σας, πὶς παρατηρήσεις ἢ πὶς ἀπορίες σας, στὸ τηλεφωνικὸ κέντρο τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ, καλώντας τὸν ἀριθμὸ 210-7298222, ἀπὸ πὶς 7 τὸ πρωὶ ἕως πὶς 8 τὸ βράδυ ἢ, ἀκόμη, μπορεῖτε νὰ καλεῖτε τὸ τηλέφωνο 6947774647 τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ἐκπομπῆς.

Ἐπίσης, μπορεῖτε νὰ μᾶς στέλνετε προσωπικοὺς σας δίσκους ἢ ἠχογραφήσεις σας Ψαλμικῆς, πὶς ὁποῖες εὐχαρίστως θὰ παίζουμε στὴν ἐκπομπή μας. **Τὸ ὑλικό σας αὐτὸ μπορεῖτε νὰ μᾶς τὸ στέλνετε μαζὶ μὲ τὰ στοιχεῖά σας καὶ ἓνα σύντομο βιογραφικὸ σας, εἴτε ταχυδρομικῶς στὴ διεύθυνσή μας **Ἄμοργοῦ 6B, Τ.Κ. 38500, Βόλος**, εἴτε ψηφιακῶς στὴν ἠλεκτρονικὴ διεύθυνση τοῦ Τομέα Ψαλμικῆς, **tomeaspsaltikis**, μίᾶ λέξη, ὅπως ἀκούγεται, **[@acadimia.org](http://acadimia.org)**, ὅλα τὰ γράμματα μὲ μικροὺς λατινικοὺς χαρακτήρες.**

Στὴ σημερινὴ ἐκπομπή, κατὰ πὶς μουσικὲς γέφυρες, θὰ ἀκούσουμε αὐθεντικὲς ἀγιορείτικες ἐρμηνεῖες ὕμνων τῆς Θείας Λειτουργίας ἀπὸ μιὰ παλαιότερη ζωντανὴ ἠχογράφηση τοῦ περίφημου Χοροῦ τῶν Δανιηλαίων, κατὰ τὴν τέλεση τῆς πανηγύρεως τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Παύλου τοῦ Ξηροποταμηνοῦ στὴν ὁμώνυμη Ἱερὰ Μονή.

1. ΔΑΝΙΗΛΑΙΟΙ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΟΣΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ, Νο 2α.

Άγαπητοί ακροατές, όσοι από σᾶς είχατε παρακολουθήσει την προηγούμενη έκπομπή μας θα θυμάστε ότι το θέμα της ήταν «**ή Ψαλμωδία συνοδδιπορούσα στην έσχατολογική πορεία τής Έκκλησίας**».

Τήν σημερινή έκπομπή μας θα απασχολήσει το έρώτημα: **‘Η σύγχρονη Ψαλπική Τέχνη συνοδδιπορεί με την Έκκλησία στην πορεία της πρὸς τὰ Έσχατα**, όπως είδαμε την Ψαλμωδία να συνοδδιπορεί με την Έκκλησία διαχρονικά, είκοσι και πλέον αιώνες, συνυφασμένη άρρηκτα με την όμολογία πίστεως και το μαρτύριο τῶν Αγίων; **Ποιά είναι ή θέση τής σύγχρονης Ψαλπικής Τέχνης στην παράλληλή της πορεία με την Έκκλησία;** ‘Αν ή νεώτερη και σύγχρονη Ψαλπική και οι φορείς της έξεταστούν υπό το πρίσμα τής ορθόδοξης εκκλησιολογίας, ανθρωπολογίας και έσχατολογίας, θα εύρεθούν να εκπληρώνουν τὸν έσχατολογικό και σωτηριολογικό σκοπό τους; **Ψαλπική Τέχνη και Έκκλησία συνεχίζουν ακόμη σήμερα να συνοδδιπορούν ή μόνο κάπου διασταυρώνονται έξ ανάγκης;** ‘Η σύγχρονη Ψαλπική Τέχνη είναι σήμερα σέ ανάλογη θέση, ώστε να κληθεῖ να στεφανώσει το «τέλος» (δηλαδή, τὰ προσωπικά ή κοινοτικά «Έσχατα») ως «μαρτύριον» και «όμολογία» πίστεως;

2. ΔΑΝΙΗΛΑΙΟΙ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΟΣΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ, Νο 2β.

Στην περασμένη μας έκπομπή αναφέραμε το παράδειγμα του έποχούμενου ταξιδιώτου, ο όποιος συνοδδιπορεί με το όχημα που τὸν μεταφέρει.

‘Η Ψαλμωδία, είχαμε πει, επί αιώνες ακολούθησε την έσχατολογική πορεία τής Έκκλησίας με τὸν ίδιο τρόπο που ένας έποχούμενος ταξιδιώτης συνοδδιπορεί με το όχημα που τὸν μεταφέρει. ‘Ο έπιβαίνων επί πλοίου, επί παραδείγματι, μπορεί να κινείται ελεύθερα εντὸς του πλοίου, μάλιστα, πολλάκις, με πορεία αντίθετη από την ρότα του πλοίου, πάνω-κάτω, εμπρός-πίσω, αλλά, ταυτόχρονα, δὲν παύει να ακολουθεῖ την κατεύθυνση και τὸν προορισμό του πλοίου. ‘Οση δὲ ελευθερία και ἂν απολαμβάνει ο έπιβάτης κινούμενος εντὸς του οχήματος, οφείλει να γνωρίζει ότι τὰ όριά του δὲν είναι άπεριόριστα οφείλει να γνωρίζει ότι ύφίστανται όρια άμετάθετα, άπαραβίαστα, προκειμένου να μη βρεθεῖ εκτὸς οχήματος, ἂν έπιθυμεῖ να φθάσει στὸν προορισμό του, που είναι ίδιος με τὸν προορισμό του φέροντος και σώζοντος αὐτὸν οχήματος.

‘Η νεώτερη ή σύγχρονη Ψαλπική Τέχνη, όπως διαμορφώθηκε τὸς τελευταίους δύο αιώνες, κυρίως από την έποχή τής εμφάνισης τής λεγόμενης Νέας Μεθόδου μουσικῆς σημειογραφίας, συνοδδιπορεί με την Έκκλησία στην έσχατολογική αὐτῆς πορεία; Πολύ περισσότερο συμβάλλει στην ύποστήριξη και τή χειραγωγία του λαού του Θεού στην προσπάθειά του να φέρει τὰ Έσχατα στο «νῦν», να βιώσει το μέλλον στο παρόν; **Μεταφορικῶς παρέμεινε εντὸς του οχήματος ή εξέπεσε, με άτυχεῖς ή δυστυχεῖς συνέπειες;**

3. ΔΑΝΙΗΛΑΙΟΙ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΟΣΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ, Νο 3α.

‘Η νεώτερη και ή σύγχρονη Ψαλπική Τέχνη, αγαπητοί φίλοι τής έκπομπῆς μας, τὸς τελευταίους δύο αιώνες γνώρισε πολλές μικρές ή μεγάλες αλλαγές, οι όποιες σέ σημαντικό βαθμό οφείλονται στην έπινοήση τής λεγόμενης Νέας Μεθόδου αναλυτικῆς μουσικῆς σημειογραφίας. Νέα Μέθοδος ονομάζεται το σύστημα γραφῆς τής Έκκλησιαστικῆς μας Μουσικῆς, το όποιο έπινοήθηκε το 1814 από τρεῖς μεγάλους διδασκάλους τής Ψαλπικῆς, τὸν Χρύσανθο εκ Μαδύτων, τὸν Γρηγόριο Πρωτοψάλτη τής Μ.Χ.Έ. και τὸν Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα τής

Μ.Χ.Ε. και αντικατέστησε το παλαιό σύστημα γραφής, που πρωτοεπινοήθηκε τον 10^ο αιώνα, εξελίχθηκε και οριστικοποιήθηκε ως τον 12^ο αιώνα, διατηρήθηκε έτσι με μικρές αλλαγές ως τις αρχές του 19^{ου} αιώνα και ήταν στενογραφικό και μνημοτεχνικό, **δηλαδή, με 3-4 σημάδια καταγράφονταν μεγάλες ή και πολύ μεγάλες μουσικές φράσεις, που ονομάζονται «θέσεις».**

Αναμφιβόλως, η επινόηση της Νέας Μεθόδου σημειογραφίας στα 1814 απλούστευσε την εκκλησιαστική μουσική γραφή και διευκόλυνε την εκμάθηση του ψαλτικού μέλους, γι' αυτό ως γεγονός έχει, όπως σήδηποτε, τεράστια εκκλησιολογική σημασία, διότι η Ψαλμωδία στη Θεία Λατρεία αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα χειραγωγικά μέσα στην συμπροσευχή και συμμετοχή στην Θεία Κοινωνία όλης της λατρεύουσας κοινότητας, της Έκκλησίας.

Υπό το ίδιο πρίσμα, με το ίδιο σκεπτικό, η απλούστευση και, ως εκ τούτου, ευρεία διάδοση της Ψαλτικής Τέχνης κατά τη νεώτερη και σύγχρονη εκκλησιαστική και εθνική μας ιστορία, έχει και τεράστια σημασία για την εκκλησιαστική ανθρωπολογία. Ο πιστός δια της ευκολώτερης μετοχής του στην Ψαλμωδία, μυείται ασφαλώς στην ορθόδοξη θεολογία δια του ορθοδόξου λόγου των ύμνογραφικών κειμένων. Διευκολύνεται, έτσι, στην κατανόηση του ανθρωπολογικού προτύπου, του Θεανθρώπου Ίησου Χριστού, του Όποιου φέρει την Εικόνα και τον Όποιο καλείται να μιμηθεί στην πορεία του προς το «καθ' όμοίωσιν». **Γίνεται, επομένως, και κοινωνός της ορθόδοξης χριστολογίας.** Έφθσον δέ ο Χριστός αποκαλύπτει τον Πατέρα, το Πανάγιον Πνεύμα και το όνομα του Αγίου Τριαδικού Θεού, δια της Ψαλμωδίας ο πιστός διδάσκεται και ορθόδοξη τριαδολογία και πνευματολογία, με μιὰ έκφραση, ορθόδοξη θεολογία.

4. ΔΑΝΙΗΛΑΙΟΙ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΟΣΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ, Νο 3β.

Μιλήσαμε λίγο πριν, αγαπητοί φίλοι, για το πώς η νεώτερη και η σύγχρονη Ψαλτική Τέχνη, με την απλοποίησή της, τη θεωρητική και σημειογραφική, μπορεί να αποβή λίαν ωφέλιμος για τους πιστούς, οδηγώντας τους σε επίγνωση της ορθόδοξης θεολογίας και σε εμπειρική κατανόηση του ορθοδόξου βιώματος.

Όμως, αγαπητοί, η μη καλή διαχείριση ενός πολύτιμου εργαλείου ή η εμφιλοχώρηση προσωπικών αδυναμιών ή και ανθρωπίνων παθών κατά την χρήση του εργαλείου αυτού μπορεί να οδηγήσει σε αρνητικά αποτελέσματα και σε σκοπούς αντίθετους από αυτούς που το συγκεκριμένο μέσον κλήθηκε να υπηρετήσει.

Αν, επί παραδείγματι, η σύγχρονη Ψαλτική Τέχνη, παράλληλα με όσα ειπώθηκαν νωρίτερα, αποτελεί την απόληξη μιᾶς μακρᾶς διεργασίας απλούστευσης, προκειμένου, στο εξής, να δίδεται η δυνατότητα στους ψάλτες να καταγράφουν προσωπικές τους μελοποιήσεις επηρεασμένες από το εξωτερικό μέλος και την κοσμική μουσική, όπως έγινε ήδη από τον 18^ο αιώνα με την μελοποίηση «σύμμικτων» μαθημάτων, δηλαδή, μελοποιήσεων με μελωδίες ανάμικτες από εκκλησιαστικές και κοσμικές μουσικές γραμμές, τότε το γεγονός αρχίζει και εκφυλίζεται. Η Ψαλτική αρχίζει να αποπροσανατολίζεται και να αστοχεῖ στον χειραγωγικό της ρόλο. **Και όσο φθάνουμε στη σύγχρονη ψαλτική παραγματικότητα, όπου έχουμε τα φαινόμενα εκμαυλισμοῦ τοῦ βυζαντινοῦ μέλους με την εισαγωγή αὐτούσιων κοσμικῶν μουσικῶν γραμμῶν δυτικῆς ἢ ἀνατολίτικῆς προελεύσεως, προκειμένου νὰ ἐξυπηρετηθοῦν προσωπικὲς φιλοδοξίες τῶν δημιουργῶν ἢ τῶν ἐκτελεστῶν, χωρὶς σεβασμὸ στὸν λόγο με μικρὸ λάμδα καὶ στὸν Λόγο με κεφαλαῖο λάμδα, τότε τὸ πρᾶγμα ἀλλάζει· γίνεται ἐπικίνδυνο γιὰ αὐτὴν τὴν**

Ίδια την υπόσταση τῆς ὀρθόδοξης Θείας Λατρείας καὶ γιὰ αὐτὴν καθαυτὴν τὴν σωτηρία τῶν ἐκκλησιαζόμενων πιστῶν.

Στὶς περιπτώσεις αὐτές, προκύπτουν ἄλλα, ἠθικῆς φύσεως, δεδομένα, ὅπως, ἐπὶ παραδείγματι τὸ ζήτημα τῶν «προθέσεων» τοῦ ἐνεργοῦντος καὶ τὸ ζήτημα τῆς ὀρθῆς ἢ κακῆς χρήσεως τῶν ἀνα χεῖρας μέσων, πού, ὅπως εἶναι αὐτονόητο, φέρει στὴν ἐπιφάνεια καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἀγαθῆς ἢ πονηρῆς χρήσης τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ τὰ πρόσωπα.

Φθάνει, λοιπόν, σήμερα νὰ ἀναρωπιέται κανείς: Ἡ σύγχρονη Ψαλπικὴ Τέχνη ἔχει ἀποφύγει τὴν ἐμπορευματοποίηση, τὸν ὑπαλληλισμό, καὶ σὲ ποῖο βαθμὸ ἀπετελεῖ μόνον μία συμφεροντικὴ προσπάθεια, ἢ ὁποία ἀποβλέπει στὸ οἰκονομικὸ κέρδος ἢ καὶ τὴν αὐθαίρετη προσωπικὴ προβολή; Ἄν, ὅμως, ἡ σύγχρονη Ψαλπικὴ Τέχνη, δὲν ἐξυπηρετεῖ τοὺς σωτηριολογικοὺς σκοποὺς τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ κατώτερες προσωπικὲς ἰδιοτέλειες, τότε ἔχει ἀστοχήσει οἰκτρὰ ὡς λατρευτικὴ τέχνη.

Ἔχει ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον νὰ μεταφέρουμε ἐδῶ πὶς λίαν εὐστοχες παρατηρήσεις τοῦ πατρὸς Γεωργίου Μεταλληνοῦ περὶ τῆς ὀρθόδοξης δημιουργίας στὴν Λατρεία καὶ πὶς λατρευτικὲς τέχνες, ἀλλὰ αὐτὸ θὰ τὸ κάνουμε ἀμέσως μετὰ, στὸ δεῦτερο μέρος τῆς ἐκπομπῆς μας.

5. ΔΑΝΙΗΛΑΙΟΙ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΟΣΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ, Νο 4.

Β' ΜΕΡΟΣ

Ἀγαπητοὶ ἀκροατές, ἀκοῦτε τὴν ἐκπομπή, «Ψαλμός, Ἐκκλησίας Φωνή», μὲ τὸν Κωνσταντῖνο Καραγκούνη καὶ τὴν Ἀριάδνη Τσαλούχου.

Στὴ σημερινή μας ἐκπομπή προσπαθοῦμε νὰ θέσουμε προβληματισμοὺς στὸ κατὰ πόσο «ἡ νεώτερη καὶ σύγχρονη Ψαλπικὴ Τέχνη συνοδισπορεῖ μὲ τὴν Ἐκκλησία στὴν ἐσχατολογικὴ πορεία αὐτῆς» καὶ στὸ τέλος τοῦ πρώτου μέρους καταλήξαμε στὸ συμπέρασμα ὅτι ἂν ἡ σύγχρονη Ψαλπικὴ Τέχνη, δὲν ἐξυπηρετεῖ τοὺς σωτηριολογικοὺς σκοποὺς τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ κατώτερες προσωπικὲς ἰδιοτέλειες, τότε ἔχει ἀστοχήσει οἰκτρὰ ὡς λατρευτικὴ τέχνη.

Γιὰ τὸ δεῦτερο μέρος ὑποσχεθήκαμε νὰ μεταφέρουμε στοὺς ἀκροατές μας πὶς λίαν εὐστοχες παρατηρήσεις τοῦ πατρὸς Γεωργίου Μεταλληνοῦ περὶ τῆς ὀρθόδοξης δημιουργίας στὴ Λατρεία καὶ πὶς λατρευτικὲς τέχνες.

Αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ θὰ κάνουμε: Διαβάζω:

Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος «ὀρθοδόξως δημιουργεῖ, οὐδέποτε “καταλύει”, ἀλλὰ “πληροῖ”¹, γράφει ὁ π. Μεταλληνός, συμπληρώνει ὅ,τι ἡ λατρευτικὴ παράδοση ἔχει ἐναποθέσει στὸ Πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων. Ὁ δημιουργὸς ἐκκλησιαστικῆς τέχνης δὲν ἐργάζεται γιὰ τὸν ἑαυτό του, δὲν ἐπιδιώκει καὶ δὲν προσδοκᾷ διακρίσεις καὶ τιμές, προσφέρει

¹ «Εἰς οἰομένηποτε τομέα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὀρθοδόξως δημιουργεῖ, οὐδέποτε “καταλύει”, ἀλλὰ “πληροῖ”, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου (Ματθ. 5,17). Οὕτω δὲ νοεῖται καὶ πᾶσα “πρόσδος” καὶ “ἐξέλιξις” εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ὡς φαίνεται λίαν ἐμφανῶς εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, αἱ ὁποῖαι ἐκάστοτε διατελοῦν ἐν ἀπολύτῳ συμφωνίᾳ καὶ συνεχείᾳ πρὸς τὰς προηγουμένας.» Μεταλληνός Γεώργ., Δημ., Ἀρμόνιον καὶ Ὀρθόδοξος Πνευματικότης (Τὸ πρόβλημα τῆς χρήσεως μουσικῶν ὀργάνων ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Λατρείᾳ). Ἐκδόσεις «Ὀρθόδοξος Τύπος», Ἀθήναι 1970, σελ. 7 (ἐργασία δημοσιευθεῖσα τὸ πρῶτον στὴν Ἐφημερίδα «Ὀρθόδοξος Τύπος», σὲ συνέχειες, στὰ φύλλα 1.11.1969, 20.11.1969, 10.12.1969, 1.1.1970 καὶ 20.1.1970.

τὰ δημιουργικά μέλη του (χέρια, στόμα, λάρυγγα κ.λπ.) στην Ἐκκλησία, τὰ ὁποῖα τότε γίνονται μέλη «τοῦ Πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τὴν ἐκφράση τὴν Πίστιν του. Ἐξ οὗ καὶ ἡ ἀνωμυρία τῶν πλείστων δημιουργημάτων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησιαστικῆς Τέχνης.»² Ὁ δημιουργὸς ὀφείλει νὰ κινῆται ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. «Οὐδὲν δικαίωμα ἔχει οὗτος νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὰς ὀρέξεις του, διότι τότε οὗτος ὑποκαθιστᾷ τὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία οἶονεὶ παύει νὰ ὑπακούῃ πρὸς σπιγμὴν εἰς τὰ κελεύσματα τῆς Θείας Κεφαλῆς της, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀγεται δὲ ὑπὸ τῶν διαθέσεων τῶν μελῶν της.»³ Ἀλλά, ἐνδιαφέρον ἔχει καὶ ἡ θέση τοῦ πατρὸς Μεταλληνοῦ ὅτι, ὁ πιστὸς μέσα στην Ἐκκλησία μπορεῖ νὰ μεταχειρισθεῖ κάθε μορφή τέχνης, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐποχή του, «ὑποτασσομένης πάντοτε βεβαίως τῆς τέχνης εἰς τὴν Ἡθικὴν - διότι διὰ τὸν Χριστιανὸν ἡ τέχνη δὲν εἶναι ἀσύδδοτος.»⁴

6. ΔΑΝΙΗΛΑΙΟΙ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΟΣΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ, Νο 5.

Ὁδεύοντας, λοιπόν, ἡ ἐκπομπή μας πρὸς τὸ τέλος της, ἄς μᾶς ἐπιτραποῦν ἐδῶ κάποια ἀκροτελεύτια συμπεράσματα:

Γιὰ νὰ ὑπάρξῃ συμπόρευση καὶ συνοδοιπορία τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης μὲ τὴν Ἐκκλησία στην ἐσχατολογικὴ της πορεία, πρέπει τόσο ἡ ψαλτικὴ κοινότητα, ὡς ὑποσύνολο, ὡς μέρος τοῦ ὅλου, ὅσο καὶ ἡ λατρευτικὴ κοινότητα ὡς «ὅλον», νὰ ὀδεύουν ἀπὸ κοινοῦ μὲ ἦθος «Χριστότροπον» καὶ «Χριστοειδές». Ὅταν τὸ λατρευτικὸ ἦθος τῆς λατρεύουσας κοινότητος ἀμβλύνεται καὶ «χαλαρώνει», τότε καὶ ἡ ψαλτικὴ παράδοση παραμορφώνεται καὶ ἀποκλίνει τοῦ προορισμοῦ της. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἡ Ψαλτικὴ ἀποκλίνει ἀπὸ τὸν σκοπὸ της, τότε μπορεῖ νὰ συμπαρασύρει τὴν λατρεύουσα κοινότητα σὲ ὀλέθρια ραθυμία καὶ ἐκπτώση ἀπὸ τὸν ζῆλο γιὰ προσευχή - συμπροσευχὴ καὶ μετοχή - συμμετοχὴ στὴ Θεία Λατρεία. Τότε, ἡ Ψαλτικὴ καὶ ἡ Λατρεία διασταυρώνονται ἐξ ἀνάγκης γιὰ μίαν διεκπεραιωτικὴν τέλεση τῶν ἐκκλησιαστικῶν Ἀκολουθιῶν καὶ ἀμέσως ἡ μία ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἀδιαφορῶντας ἢ ἀγνοῶντας ἢ μίαν τὴν ἄλλη, ὅλο περισσότερο, ὅσο ἡ κατάστασις παρατείνεται. Ἄρα, ἡ συμπόρευση ἐν ἀναμονῇ τῶν Ἐσχάτων εἶναι προβληματικὴ ἕως καὶ ἀδύνατη.

7. ΔΑΝΙΗΛΑΙΟΙ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΟΣΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ, Νο 7.

Ἐνα δεύτερο συμπέρασμα ἀπὸ ὅσα εἶπαμε σήμερα: Ἡ Ἐκκλησία ὀδεύει πρὸς τὰ Ἐσχάτα ἀναπόφευκτα. Ἡ πορεία της αὐτὴ περνᾷ ὁπωσδήποτε καὶ ἀπὸ τὴν ἐκπτώση ἢ τὸν ἐκφυλισμὸ, πού ὀφείλονται σαφῶς στὴν ἀσθενοῦσα καὶ ἐφάμαρτη φύση τοῦ ἀνθρώπου, ὀδηγεῖ ὅμως μὲ μαθηματικὴ ἀκρίβεια στὴν ἔλευση τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Πάντως, ἡ Ἐκκλησία προγεύεται καὶ βιώνει τὰ Ἐσχάτα στὸ παρὸν διὰ τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

Μέσα σὲ αὐτὴν τὴν δεδομένην κατάστασις, ἡ Ψαλτικὴ Τέχνη -εἴτε ἡ παρελθοῦσα, εἴτε ἡ παρούσα, εἴτε ἡ μέλλουσα, ὅπως καὶ ἂν αὐτὴ ἐξελιχθεῖ- ἀκολουθεῖ τὴν Ἐκκλησία στὴν πορεία της πρὸς τὰ Ἐσχάτα, μὲ στόχο τελικῶς νὰ ἀνακαινισθεῖ καὶ νὰ «μεταλλαχθεῖ» σὲ ἐκεῖνο τὸ

² Μεταλληνός, ὁ.π., σελ. 8 - 9.

³ Ὁ.π., σελ. 9.

⁴ Βλ. ὁ.π..

«ἄρρητο» δοξολογικό μέλος τῆς θριαμβεύουσας Ἐκκλησίας, μὲ τὸ ὁποῖο δοξολογεῖται ἀκαταπαύστως ὁ Ἅγιος Τριαδικὸς Θεὸς στὴν Βασιλεία Αὐτοῦ. Μένει μόνο νὰ ἀποδειχθεῖ ἂν ἡ σύγχρονη Ψαλτικὴ Τέχνη εἶναι σήμερα σὲ ἀνάλογη θέση, ὥστε νὰ κληθεῖ νὰ στεφανώσῃ τὸ «τέλος» (δηλαδή, τὰ προσωπικὰ ἢ κοινοτικὰ Ἐσχατα) ὡς «μαρτύριον» καὶ «ὁμολογία» πίστεως.

8. ΔΑΝΙΗΛΑΙΟΙ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΟΣΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ, Νο 8.

ΑΠΟΦΩΝΗΣΗ ΕΚΠΟΜΠΗΣ

Ἀγαπητοὶ ἀκροατές, ἀκούσατε τὴν ἐκπομπή, «Ψαλμὸς, Ἐκκλησίας Φωνή», μὲ τὸν Κωνσταντῖνο Καραγκούνη καὶ τὴν Ἀριάδνη Τσαλούχου.

Στὴ σημερινὴ ἐκπομπή, κατὰ πῆς μουσικὲς γέφυρες, ἀκούσαμε αὐθεντικὲς ἀγιορείτικες ἐρμηνεῖες ὕμνων τῆς Θείας Λειτουργίας ἀπὸ μιὰ παλαιότερη ζωντανὴ ἠχογράφηση τοῦ περιφημοῦ Χοροῦ τῶν Δανιηλαίων, κατὰ τὴν τέλεση τῆς πανηγύρεως τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Παύλου τοῦ Ξηροποταμηνοῦ στὴν ὁμώνυμη ἱερὰ Μονή.

Ἀγαπητοὶ ἀκροατές, ὑπενθυμίζουμε, ὅτι μπορεῖτε νὰ ἀφήνετε τὰ μηνύματά σας, πῆς παρατηρήσεις ἢ πῆς ἀπορίες σας, στὸ τηλεφωνικὸ κέντρο τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ, καλῶντας τὸν ἀριθμὸ 210-7298222, ἀπὸ πῆς 7 τὸ πρωὶ ἕως πῆς 8 τὸ βράδυ ἢ, ἀκόμη, μπορεῖτε νὰ καλεῖτε τὸ τηλέφωνο 6947774647 τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ἐκπομπῆς.

Ἐπίσης, μπορεῖτε νὰ μᾶς στέλνετε προσωπικοὺς σας δίσκους ἢ ἠχογραφήσεις σας Ψαλτικῆς, πῆς ὁποῖες εὐχαρίστως θὰ παίζουμε στὴν ἐκπομπή μας. Τὸ ὑλικό σας αὐτὸ μπορεῖτε νὰ μᾶς τὸ στέλνετε μαζὶ μὲ τὰ στοιχεῖα σας καὶ ἕνα σύντομο βιογραφικὸ σας, εἴτε ταχυδρομικῶς στὴ διεύθυνσή μας Ἀμοργοῦ 6B, Τ.Κ. 38500, Βόλος, εἴτε ψηφιακῶς στὴν ἠλεκτρονικὴ διεύθυνση τοῦ Τομέα Ψαλτικῆς, tomeaspaltikis, μίᾳ λέξει, ὅπως ἀκούγεται, @acadimia.org, ὅλα τὰ γράμματα μὲ μικροὺς λατινικοὺς χαρακτήρες.

Σᾶς εὐχαριστοῦμε ποὺ ἤσασταν καὶ σήμερα κοντὰ μας.

Καλὴ ἀντάμωση, πρῶτα ὁ Θεός, τὴν ἄλλῃ ἐβδομάδα, τὴν ἴδια ἡμέρα καὶ ὥρα.

Ὡς τότε, νὰ εἶστε ὅλοι καλά. **Χαίρετε.**

9. ΔΑΝΙΗΛΑΙΟΙ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΟΣΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ, Νο 9.